

Nr 120.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till vissa nybyggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen; given Stockholms slott den 14 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Georg Bissmark.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDBERG, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bissmark, anför:

Vid anmälan till årets statsverksproposition av de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under andra huvudtiteln, upptog jag under punkt 23 till behandling fråga om anslag till vissa nybyggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen, vilken fråga väckts av fångvårdsstyrelsen i skrivelse den 5 december 1929. I denna skrivelse hade fångvårdsstyrelsen anfört, att vid centralfängelset å Långholmen vore för sådana fångar, vilka icke arbetade i cell, anordnade arbetslokaler i det söder om centralfängelsets cellavdelning belägna byggnadskomplexet, inom vilket

jämväl vore inrymd fängelsets sinnessjukavdelning. Arbetsdriften vid fängelset, särskilt efter det arbetsmaskiner i ökad omfattning kommit till användning, krävde emellertid numera ökat utrymme. Vidare måste belägenheten av sinnessjukavdelningen mellan lokaler, som disponerades för arbetsdriften, anses synnerligen olämplig. Med hänsyn härtill och då den nuvarande sinnessjukavdelningen icke komme att fylla behovet av erforderliga platser efter den nya sinnessjuklagens ikraftträdande, hade fångvårdsstyrelsen funnit åtgärder oundgängligen erforderliga för vinnande av bot för nu angivna svårigheter. I sådant syfte hade styrelsen ansett den lämpligaste utvägen vara, att åt sinnessjukavdelningen bereddes lokaler i en för ändamålet uppförd ny byggnad och att sinnessjukavdelningens nuvarande utrymmen övertoges av arbetsdriften. Kostnaden för den nya sinnessjukavdelningen hade inom styrelsen beräknats till 410,000 kronor. Omändringen för arbetsdriftens räkning av de lokaler, som nu upptoges av sinnessjukavdelningen, torde kräva en kostnad av 28,000 kronor. Uppgjorda ritningar till ny sinnessjukavdelning hade varit underställda medicinalstyrelsens granskning och hade av nämnda styrelse lämnats utan erinran. Sagda ritningar ävensom kostnadsberäkningar för den nya sinnessjukavdelningen samt kostnadsberäkning för omändringen av den nuvarande sinnessjukavdelningen till lokaler för arbetsdriften hade sedermera för granskning överlämnats till byggnadsstyrelsen; men hade denna styrelse ännu icke medhunnit densamma. Med hänsyn härtill vore fångvårdsstyrelsen icke för det dåvarande i tillfälle att hos Kungl. Maj:t göra definitiv framställning i ämnet. Då emellertid på grund av den nya sinnessjuklagens ikraftträdande den 1 anuari 1931 frågan snarast måste vinna sin lösning, vore det styrelsens avsikt att, så fort förhållandena det medgäve, inkomma med dylik framställning, avseende beviljande för budgetåret 1930/1931 av medel för ändamålet.

För egen del framhöll jag, att av fångvårdsstyrelsens framställning framginge, att de lokaler vid centralfängelset å Långholmen, som för närvarande disponerades för arbetsdriften, torde vara otillräckliga, varjämte den nuvarande sinnessjukavdelningen icke kunde anses fylla de krav, som måste ställas på en dylik avdelning. Fångvårdsstyrelsens förslag, av vilket jag under hand tagit del, syntes mig ägnat att kunna läggas till grund för en framställning till riksdagen. Som den förberedande behandlingen av förslaget icke avslutats, kunde jag ej göra definitiv hemställa i ämnet. Enär ifrågavarande arbeten icke torde kunna i sin helhet utföras redan under nästkommande budgetår, ansåg jag anslagsäskandet till innevarande års riksdag kunna begränsas till viss del av det för sinnessjukavdelningens uppförande beräknade beloppet eller till 210,000 kronor.

I anslutning härtill gjorde jag allenast anmälan om det föreliggande behovet av ett dylikt anslag, och föreslog Kungl. Maj:t på min framställning riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till bestridande av kostnaderna för vissa nybyggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen

för budgetåret 1930/1931 beräkna ett *extra* reservationsanslag å 210,000 kronor.

Sedan fångvårdsstyrelsen numera med skrivelse den 28 januari 1930 överlämnat förslag till förenämnda byggnadsarbeten jämte medicinalstyrelsens och byggnadsstyrelsens däröver till fångvårdsstyrelsen avgivna yttranden, får jag ånyo anmäla detta ärende.

Jag tillåter mig därvid först till behandling upptaga frågan om lämpligheten att över huvudtaget vidtaga kostsamma nybyggnader vid centralfängelset å Långholmen. I sitt förenämnda yttrande har nämligen byggnadsstyrelsen uttalat såsom sin uppfattning, att intill dess frågan om centralfängelsets bibehållande å Långholmen blivit fullt utredd, några mer omfattande eller dyrbara byggnads- eller ändringsarbeten icke borde företagas inom fängelset, såvida icke synnerligen tvingande skäl härför föreläge. Den numera beslutade s. k. Västerbron, som avsåges bliva en starkt trafikerad samfärdsled genom staden, komme att dragas så nära intill fängelset och delvis i ett så högt läge i förhållande till fängelsets gårdar, att det inom en förhållandevis snar framtid måhända kunde visa sig önskvärt att flytta fängelset.

Fångvårdsstyrelsen har beträffande förevarande spörsmål i sin skrivelse yttrat:

Fångvårdsstyrelsen.

Byggnadsstyrelsens skäl för en flyttning av centralfängelset syntes närmast grundat på de olägenheter för fängelset, som kunde antagas bliva förenade med utförandet av den s. k. Västerbron.

I fråga om Västerbrons sträckning hade tre förslag närmast varit föremål för övervägande, nämligen det s. k. Smedsuddsförslaget, Rålambshovsförslaget och Mälarbrotförslaget. Enligt Smedsuddsförslaget skulle bron dragas från Smedsudden till Långholmen och gatan där på en sträcka av omkring 150 meter gå över fängelsets område på så sätt, att den närmaste cellflygeln skulle passeras på ett avstånd av icke fullt 50 meter. Enligt Rålambshovsförslaget skulle bron utgå från Rålambshov och gatan över Långholmen framgå med en östligare sträckning än enligt det förra förslaget, varvid fängelsets område icke alls skulle beröras. Mälarbrotförslaget innebure, att förbindelseleden skulle från S:t Eriksgatan dragas över Långholmen ännu längre öster ut än enligt Rålambshovsförslaget. Emellertid torde såväl Smedsuddsförslaget som Mälarbrotförslaget numera få anses övergivna. Stockholms stadsfullmäktige hade nämligen den 21 juni 1929 beslutat uppdraga åt hamnstyrelsen att anordna en allmän tävlan angående ifrågavarande broförbindelse i överensstämmelse med uppgjort preliminärt förslag till bro i Rålambshovsläget samt på grund av tävlingsresultatet utarbета definitivt förslag till broarna över Pålundet och Riddarfjärden jämte anslutande viadukter.

Då sålunda broförbindelse endast i Rålambshovsläget torde ifrågakomma till utförande, borde undersökas, huruvida eller i vad mån broförbindelsen i detta läge kunde medföra sådana olägenheter för fängelset, att detsamma borde flyttas från sin nuvarande plats. Såsom förut nämnts, skulle förbindelseleden i detta läge icke på någon punkt passera fängelsets område.

Gatan över Långholmen vore avsedd att framgå på ett medelavstånd av 85 meter från fängelsets promenadgårdar. Då dessa gårdar voro nedsprängda i berget cirka 4.5 meter under dess krön och gatan enligt ritningar avsetts skola dragas på en höjd av allenast cirka 2 meter över sagda krön, torde insyn till dessa gårdar från gatan vara så gott som utesluten. Avståndet från gatan till närmaste cellflygel skulle uppgå till minst 100 meter. Med hänsyn härtill samt att gatans och nämnda cellflygels axlar starkt divergerade torde någon kommunikation mellan fångar och gatutrafikanter icke vara att befara.

Icke heller trafikbullret från bron och förbindelsegatan torde med hänsyn till avståndet och fängelsets massiva byggnadssätt kunna antagas bliva så starkt, att det kunde hava någon nämnvärt störande inverkan på de i cellerna förvarade fångarna.

Fångvårdsstyrelsen har jämväl ingått på en utredning, huruvida fängelset av annan anledning skulle anses icke böra för någon längre tid bibehållas å nuvarande plats. Innan jag redogör för styrelsens uppfattning härutinnan, må det tillåtas mig att beröra vissa tidigare väckta förslag om fängelsets förflyttning.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 september 1912 framlade fångvårdsstyrelsen plan för då erforderliga byggnadsarbeten vid fängelset och anhöll, att hos riksdagen måtte äskas ett anslag å 520,000 kronor till utförande av nämnda arbeten, vilket anslag dock, enligt av styrelsen uttalad uppfattning, kunde fördelas på två år. På Kungl. Maj:ts förslag beviljade 1913 års riksdag för nämnda ändamål ett extra anslag å 209,500 kronor för år 1914. Härefter gjorde fångvårdsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 september 1913 framställning om ett anslag å 278,000 kronor för byggnadsplanens realiserande i återstående delar. Sedan svenska fångvårdssällskapet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 november 1913 uttalat den önskan, att inga sådana åtgärder måtte av statsmakterna vidtagas, som kunde stå hindrande i vägen för Långholmsfängelsets snara förflyttning och omändring till jordbruksfängelse, samt i samband därmed gjort gällande den åsikten, att nämnda fängelses läge alldeles inpå huvudstaden icke mera kunde anses lämpligt och ej heller lämnade några utvecklingsmöjligheter i modern penitentiär riktning, anförde fångvårdsstyrelsen i infortrat yttrande den 28 november 1913, bland annat, följande:

I rak motsats mot påståendet, att fängelsets läge alldeles inpå huvudstaden icke mera kunde anses lämpligt, betonade styrelsen, att fängelset hade ett alldeles sällsynt gott läge. Dess område upptog en yta av ej mindre än omkring 86,860 kvadratmeter eller 981,600 kvadratfot mitt å Långholmen, vars höjning över omgivande vatten läte fängelsebyggnaderna omsvepas av rena vindar. Närheten till fångvårdsstyrelsen och polismyndigheterna medförde lättnad i förvaltningshänseende och möjlighet för styrelsens tjänstemän att följa verksamheten vid detta rikets största fängelse på helt annat sätt än eljest. Styrelsen förvärvade härigenom i större omfattning en inblick i fångbehandlingsens praktiska utövning än inspektionsbesöken vid av-

lägsnare anstalter enbart för sig kunde skänka, varjämte styrelsen sattes i tillfälle att mera omedelbart inverka å ledningen av den anstalt, som på grund av sin storlek och betydelse måste vara normgivande för övriga fängelser. Direktören vid fängelset kunde utan eljest nödig tidsuppoftning infinna sig hos styrelsen för rådgörande, liksom ock sammanträdena mellan styrelsens och fängelsets ledande tjänstemän för skyddsverksamhetens befrämjande allenast härigenom möjliggjordes i nuvarande utsträckning. Ur säkerhetssynpunkt innebure belägenheten mycket stora företräden. Vattenomflutet vore fängelset jämförelsevis lättbevakat, och allmänheten kunde i händelse av behov med lätthet avstängas från tillträde till holmen. Dennas närhet till den tätt befolkade huvudstaden utgjorde således ingen risk. Fängelset vore på grund av förhållandena rikets i hänseende till fångförvaret mest betryggande straffanstalt. Möjligheten att tillkalla polishandräckning i nödigt antal medförde en trygghetskänsla, som vore till uppskattad fördel. Tillgång till Stockholms beprövade brandkår vore likaledes av betydande värde i händelse av brandolycka.

I proposition till 1914 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t i enlighet med fångvårdsstyrelsens begäran om ett extra anslag å 278,000 kronor för ifrågavarande byggnadsarbeten. I propositionen framhöll dåvarande departementschefen med anledning av den framställda anmärkningen beträffande fängelsets läge, att han icke kunde finna annat än att fängelset ännu en avsevärd tid kunde utan olägenhet kvarbliva å Långholmen. Riksdagen beviljade härefter det begärda anslaget. Sedermera har riksdagen åren 1918, 1919 och 1921 beviljat ytterligare anslag för moderniseringsarbeten vid Långholmsfängelset. De medel, som sålunda åren 1913, 1914, 1918, 1919 och 1921 beviljats för ifrågavarande ändamål uppgå i runt tal till 1,000,000 kronor. Det torde i detta sammanhang böra erinras, hurusom på grund av Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut år 1917 ett jordbruksfängelse anordnats vid Mariestad.

I sin nu ifrågavarande skrivelse anför fångvårdsstyrelsen:

Fångvårdsstyrelsen hyste alltjämt den uppfattningen, att Långholmsfängelsets nuvarande läge ur flera synpunkter vore fördelaktigt. Särskilt ville styrelsen härvid ånyo framhålla betydelsen av att rikets största fängelse vore så beläget, att en nära kontakt kunde upprätthållas mellan styrelsen och fängelseförvaltningen.

Det skulle emellertid kunna ifrågasättas, huruvida det nuvarande fängelset på grund av sin ålder borde ersättas med ett nytt fängelse, vilket då med hänsyn till Stockholms stads eventuella behov att komma i besittning av ifrågavarande område torde böra förläggas till annan plats än den nuvarande. Visserligen skulle ett utbytande av fängelset mot ett i alla avseenden fullt modernt fängelse å annan lämplig plats i Stockholms närhet kunna anses stå i överensstämmelse med fångvårdens intressen, men en förflyttning av fängelset torde med hänsyn till därav betingade högst betydande kostnader icke kunna ifrågakomma, så länge det nuvarande fängelset vore fullt användbart för sitt ändamål. Enligt styrelsens upp-

*Fångvårds-
styrelsen.*

fattning hade de sedan år 1914 vidtagna moderniseringsåtgärderna vid fängelset åvägabragt, att detsamma i stort sett ännu många år borde kunna fylla skäligen krav på ett fängelse av ifrågavarande slag. De nu föreslagna byggnadsarbetena hade icke syntts styrelsen vara av den omfattning och betinga sådana kostnader, att de borde aktualisera frågan om fängelsets förflyttning.

Såsom förut berörts skulle uppförandet av ett nytt fängelse av Långholmsfängelsets storlek jämte behövliga bostäder m. m. betinga högst betydande kostnader. Enligt beräkning av styrelsens biträde i byggnadsärenden, hovintendenten G. Lindgren, skulle nämnda kostnader belöpa sig till cirka 12 miljoner kronor. Även med avdrag för vad den nuvarande fängelsetomten vid försäljning kunde inbringa, komme säkerligen dessa kostnader att uppgå till ett så avsevärt belopp, att fängelsets förflyttning ej borde kunna ifrågakomma, förrän sådant blivit av förhållandena oundgängligen påkallat.

I ett senare av Kungl. Maj:t infordrat utlåtande har byggnadsstyrelsen emellertid uttalat, att, då fångvårdsstyrelsen ur fångvårdssynpunkt icke hyste betänkligheter mot att fängelset fortfarande bibehölles å Långholmen, torde man kunna utgå ifrån att fängelset komme att kvarbliva där under en längre följd av år, och hade byggnadsstyrelsen under sådana förhållanden icke något att erinra mot att det föreslagna byggnadsföretaget komme till utförande.

*Departements-
chefen.*

Ehuru efter denna frågas behandling vid 1913 och 1914 års riksdagar byggnadsverksamheten å den del av Södermalm, som gränsar intill Långholmskanalen, varit mycket livlig, har dock denna bebyggelse på grund av fängelsets fria belägenhet icke medfört några olägenheter. Genom den nya Västerbron kommer visserligen en av stadens stora trafikleder att ledas över Långholmen. Vid ett besök, som jag tillsammans med chefen för byggnadsstyrelsen avlagt å Långholmen, har jag emellertid i likhet med fångvårdsstyrelsen kunnat konstatera, att den föreslagna bron praktiskt taget ej kan inverka störande på fängelset. Ej heller behöva några särskilda åtgärder vidtagas för att förhindra den å bron passerande allmänheten att iakttaga eller störande inverka på fångarna.

Med avseende å sundhet och hygien torde fängelset, tack vare sin belägenhet, stå långt över de flesta utländska, ofta mitt i storstäderna belägna straffanstalter.

Fängelset torde ännu många år kunna användas för sitt ändamål. Ett nedläggande av fängelset och uppförande av ett nytt centralfängelse, som under alla förhållanden måste ligga i Stockholms närhet, skulle för staten medföra betydande ekonomiska uppoffringar och torde ej heller kunna motiveras från statlig synpunkt. På grund av nu anförda omständigheter finner jag ej anledning att av hänsyn till spörsmålet om fängelsets förflyttning uppskjuta ställningstagandet till ifrågavarande byggnadsfrågor.

Innan jag övergår till fängvårdsstyrelsens framställning torde redogörelse lämpligen böra lämnas för vissa stadganden i den nya sinnessjuklagen och dessa bestämmelsers inverkan å platsbehovet inom fängvårdens sinnessjukavdelningar. I 41 § i nämnda lag stadgas, att i vissa fall undersökningen av tilltalads sinnesbeskaffenhet skall äga rum, innan domstolen må döma honom skyldig. Enligt 42 § skall, då domstol jämlikt 41 § beslutat att inhämta utlåtande angående tilltalad, som förvaras i häkte, sådant utlåtande efter verkställd undersökning avgivas av sjukvårdsläkaren vid den fängvården tillhörande sinnessjukavdelning, som skall mottaga för sinnessjukdom misstänkta från det häkte, där den tilltalade förvaras, samt att den tilltalade för undersökning skall överföras till sinnessjukavdelning. I 46 § lämnas föreskrift om dylik undersökning av den, som är föremål för förfarande, avseende ådömande av tvångsarbete, och skall i sådant fall bestämmelsen i 42 § i tillämpliga delar lända till efter rättelse. Dessa bestämmelser innebära, att rättspsykiatrisk undersökning av häktad i brottmål och häktad lösdrivare alltid skall äga rum å sinnessjukavdelning tillhörande fängvården. Föreskriften, att dylik undersökning i vissa fall är obligatorisk, medför, att antalet undersökningar kommer att ökas. De sakkunniga, som utarbetat förslaget till sinnessjuklag (se Statens offentliga utredningar 1927:10, sid. 97 o. f.), hava också räknat med en så gott som omedelbar ökning av antalet undersökningar per år med omkring ett femtiotal samt ansett, att ökningen komme att ytterligare fortgå, så att man måste räkna med en slutlig ökning av omkring 90. Härigenom kommer det totala antalet av ifrågavarande undersökningar, som nu uppgår till cirka 160, att bliva ungefär 250 årligen. Slutligen stadgas i 48 § sinnessjuklagen, att fånge eller häktad, som befinner lida av sinnessjukdom eller kan misstänkas lida av sådan sjukdom, skall så snart ske kan för vård eller observation intagas å sinnessjukavdelning vid fängvården.

För närvarande finnas inom fängvården sinnessjukavdelningar vid centralfängelserna å Långholmen, å Härlanda, i Malmö, i Härnösand och i Växjö samt vid straffängelserna i Jönköping och i Karlstad ävensom vid kronohäktet i Västervik. För undersökning av häktade torde i allmänhet å dessa sinnessjukavdelningar kunna disponeras omkring 45 platser.

I fråga om det platsbehov å fängvårdens sinnessjukavdelningar sinnessjuklagen påkallar hava de sakkunniga, som avgivit betänkande med förslag till stadga angående sinnessjukvården i riket m. m. (se Statens offentliga utredningar 1928:18, sid. 175), uttalat, att för undersökning av häktad hade normalt en tid av högst två månader förutsatts skola åtgå. I medeltal torde väl dock tiden för undersökningen icke komma att bliva fullt så lång. Å andra sidan vore att beakta, att man ej med säkerhet kunde räkna med att de häktade, som skulle undersökas, skulle jämnt fördela sig över hela året, vartill komme, att den, som vid undersökning befunnits vara i behov av vård å sinnessjukhus, skulle kvarbliva å sinnessjukavdelningen under

viss tid. Med hänsyn till nämnda omständigheter torde man böra räkna med att en plats å sinnessjukavdelningen icke skulle räcka för mera än fyra häktade om året och alltså för 250 häktade erfordrades omkring 65 platser. Inalles behövdes således omkring 20 nya platser, av vilka 10 måste anordnas omedelbart vid lagens ikraftträdande och återstoden under något av de närmast följande åren.

Fångvårdsstyrelsen.

Till motivering av sitt förslag rörande de ifrågasatta byggnadsarbetena yttrar fångvårdsstyrelsen följande:

I det söder om fängelsets cellavdelning belägna byggnadskomplexet vore för närvarande anordnade arbetslokaler för sådana fångar, som icke arbetade i cell. Inom samma byggnadskomplex vore ock inrymd fängelsets sinnessjukavdelning. Med den omfattning arbetsdriften tagit under senare år och genom den alltmer ökade användningen av arbetsmaskiner hade emellertid dessa arbetslokaler befunnits otillräckliga. Härtill komme, att sinnessjukavdelningen hindrade erforderlig förbindelse mellan olika arbetslokaler, något som medförde stora olägenheter för arbetenas bedrivande på ändamålsenligt sätt.

Icke heller sinnessjukavdelningen kunde längre anses fylla de anspråk, som numera måste ställas på densamma. Härvid vore följande förhållanden att uppmärksamma.

Sinnessjukavdelningens belägenhet mellan lokaler, som disponerades för arbetsdriften, vore icke lämplig. Det arbete med bullrande maskiner, som numera i stor omfattning ägde rum inom verkstadsavdelningen, måste inverka störande på de sinnessjuka. Det hade även inträffat, att i arbetsdriften sysselsatta fångar varit i tillfälle att från arbetslokalerna utkasta farliga verktyg till sinnessjuka, som uppehållit sig å den till sinnessjukavdelningen hörande promenadgården.

Med hittills gällande ordning gäves möjlighet att till hospital överflytta fånge, hos vilken fullt utbildad sinnessjukdom konstaterats. Sådan överflyttning hade också ägt rum vid särskilt svåra fall, vilka ansetts icke kunna behandlas vid fångvårdens sinnessjukavdelningar med deras nuvarande anordningar. Vid hospitalen hade jämväl i viss utsträckning verkställts rättspsykiatriska undersökningar. Härutinnan hade emellertid ändrade förhållanden inträtt på grund av den nya sinnessjuklagens bestämmelser.

I betänkande den 23 juni 1928 med förslag till stadga angående sinnessjukvården i riket m. m. (sid. 176) uttalade 1926 års sinnessjuksakkunniga, att enligt deras mening å sinnessjukavdelningen vid centralfängelset å Långholmen omkring 20 platser borde reserveras för verkställande av rättspsykiatriska undersökningar av häktade personer. I fångvårdsstyrelsens utlåtande till Kungl. Maj:t den 29 oktober 1928 i anledning av berörda betänkande hade emellertid framhållits, att, därest 20 platser å nämnda sinnessjukavdelning reserverades för dylika undersökningar, endast 11 — rätteligen 10 — sådana skulle återstå för sinnessjuka fångar, vilket antal måste anses alldeles otillräckligt. Det vore, yttrade styrelsen, ur flera synpunkter fördelaktigt, att nämnda avdelning utvidgades, så att den kunde mottaga flera sinnessjuka fångar än för närvarande vore fallet ävensom bereda plats för ökat antal undersökningar.

Det av de sakkunniga beräknade antalet av 20 platser vid fängelset för

rättspsykiatriska undersökningar syntes styrelsen icke vara högt tilltaget. I detta sammanhang borde även uppmärksammas, hurusom med hänsyn till den undervisning i rättspsykiatri för studerande vid Karolinska medikokirurgiska institutet, som ägde rum vid nämnda fängelse, ett jämförelsevis stort antal av förekommande undersökningsfall torde böra vara förlagda till denna avdelning, för att tillgång kunde finnas till ett så rikhaltigt demonstrationsmaterial som möjligt.

För närvarande funnes inom de olika fängvårdsanstalterna ett 40-tal manliga fångar, vilka lede av fullt utbildad sinnessjukdom. Härutöver torde man hava att räkna med åtminstone ett 20-tal fångar, som antingen på grund av nyssberörda bestämmelse i 48 § uti sinnessjuklagen hädanefter skulle överföras till någon fängvårdens sinnessjukavdelning eller till följd av tillfällig psykos eller svårare sinnesoro lämpligen borde vårdas å sådan avdelning. Vid fängvårdens särskilda sinnessjukavdelningar skulle sålunda behövas sammanlagt omkring ett 60-tal platser för nu omhandlade manliga fångar. Därest fängvården befriades från omhändertagande av strafffriförklarade, skulle ett 20-tal platser vid kronohäktets i Västervik sinnessjukavdelning kunna avses för sinnessjuka manliga fångar. Däremot torde icke de för strafffriförklarade hittills använda provisoriska avdelningarna vid straffängelserna i Karlstad och Jönköping kunna ifrågakomma till användning såsom sinnessjukavdelningar vid fängvården, detta med hänsyn till såväl lokalernas beskaffenhet som svårigheten att på nämnda orter kunna åtminstone för närvarande erhålla läkare med den kompetens, som numera vore föreskriven beträffande läkare vid sinnessjukavdelning. Då såsom nyss antytts behov skulle föreligga av ytterligare omkring 40 platser för manliga fångar, som borde vara intagna å sinnessjukavdelning, syntes detta platsbehov lämpligen böra tillgodoses vid centralfängelsets å Långholmen sinnessjukavdelning. Sålunda skulle vid sistnämnda sinnessjukavdelning böra beräknas — förutom 20 platser för undersökningar av för brott häktade eller av sådana, som vore föremål för förfarande avseende ådömande av tvångsarbete — omkring 40 platser för sinnessjuka eller sinnesoroliga fångar.

Fängvårdsstyrelsen sammanfattar härefter sina synpunkter sålunda, *att* arbetsdriften vid fängelset kräver ökat utrymme, *att* belägenheten av den nuvarande sinnessjukavdelningen måste anses olämplig, samt *att* sinnessjukavdelningen icke kommer att fylla de krav, som efter den nya sinnessjuklagens ikraftträdande måste ställas på ifrågavarande avdelning.

Beträffande lämpligaste sättet att ordna lokalfrågan yttrar fängvårdsstyrelsen:

Styrelsen hade funnit den enda tillfredsställande lösningen vara, att nya lokaler anordnades för sinnessjukavdelningen och att arbetsdriften finge övertaga de lokaler, som nu disponerades för sinnessjukavdelningen.

Då det sålunda gällde att kunna åstadkomma en ny sinnessjukavdelning med omkring ett 60-tal platser, hade två alternativ varit under övervägande inom styrelsen, nämligen uppförande antingen av en helt ny fristående byggnad å den s. k. Stengården söder om kronohäktesavdelningen eller ock av en vinkelformig tillbyggnad i nordöstra hörnet av det byggnadskomplex, där sinnessjukavdelningen nu vore inrymd.

Enligt alternativet med sinnessjukavdelningen förlagd till Stengården skulle vinnas, att avdelningen erhöles en avskild och ljus belägenhet, att inom byggnaden fullt tillräckligt utrymme kunde beredas för erforderliga lokaler samt att invid byggnaden kunde anordnas en tillfredsställande uppehållsplats för de sinnessjuka under deras vistelse utomhus.

Det andra alternativet måste däremot, med hänsyn till byggnadens instängda belägenhet och det alltför knappa utrymmet inom densamma samt svårigheten att kunna erhålla lämplig plats för de sinnessjukas utomhusvistelse, anses väsentligt underlägset det förra alternativet.

På grund av det sagda hade styrelsen kommit till den bestämda uppfattningen, att en fullt tillfredsställande lösning kunde vinnas endast genom uppförande å Stengården av en fristående byggnad för sinnessjukavdelningen.

I enlighet med det av styrelsen sålunda förordade alternativet har hovintendenten Lindgren, tillsammans med arkitekten G. Birch-Lindgren, uppgjort förslagsritningar jämte kostnadsförslag, som fångvårdsstyrelsen bifogat sin skrivelse.

Av ritningarna framgår följande: Byggnaden skall uppföras i tre våningar ovan källarvåningen. I bottenvåningen skola inrymmas 16 enkelrum (celler), 2 övervakningssalar, vardera med plats för 6 å 7 patienter, och 2 dagrum för patienter ävensom badrum, snyggingsrum, sköljrum m. m. Våningen en trappa upp skall innehålla 16 enkelrum (celler), 2 med varandra förbundna övervakningssalar, vardera för 6 å 7 patienter, dagrum, 3 arbetsrum för patienter samt badrum och snyggingsrum m. fl. utrymmen. I översta våningen, som är avsedd att utföras såsom en delvis inredd vindsvåning, skola föreläsningssal, läkares arbetsrum, operations- och förbandsrum, laboratorium, arkiv och bibliotek, läkarexpedition, undersökningsrum, apotek, besöksrum samt tjänsterum för vårdpersonal inredas.

Den nya sinnessjukavdelningen skall sålunda hava plats för 32 patienter i enkelrum och 24 å 28 patienter i gemensamma vaksalar eller för tillhoppa högst 60 patienter. I händelse av framtida behov kunna ytterligare platser beredas genom utbyggnad av vindsvåningen.

Uppvärmningen av byggnaden skall ske medelst varmvatten och radiatorer. Varmvatten för sagda ändamål ävensom för bad och dylikt skall erhållas från den vid fängelset befintliga panncentralen, inom vilken emellertid erfordras några mindre utvidgningar. Ledningarna för anslutning till panncentralen äro avsedda att framdragas under mark i en gjuten betongkulvert.

Kostnaden för uppförandet av sinnessjukavdelningen har beräknats uppgå till 410,000 kronor enligt följande fördelning:

byggnadskostnader	kronor 297,700
oförutsedda utgifter, ritningar och kontroll	» 41,800
värme-, vatten- och avloppsledningar, sanitinära installationer	
m. m.	» 58,500
elektriska installationer m. m.	» 8,500
flyttning av på byggnadsplatsen nu befintliga förrådsskjul ...	» 3,500

Summa kronor 410,000.

Fångvårdsstyrelsen yttrar vidare beträffande omändringsarbetena inom den nuvarande sinnessjukavdelningen följande:

Fångvårds-
styrelsen.

De för sinnessjukavdelningen nu använda utrymmena torde lämpligen böra disponeras sålunda: I lokalerna en trappa upp i norra flygeln skulle inrymmas huvudförrådet för arbetsdriften samt i lokalerna i våningen två trappor upp i samma flygel (nu föreläsningssal m. m.) skulle anordnas tapetserarverkstad samt förrådslokaler för färdiga möbler; sinnessjukavdelningens nuvarande dagrum tre trappor upp i västra flygeln avsåges till lokaler för maskinskomakeri. I västra flygeln, som sålunda komme att i sin helhet disponeras för arbetsdriften, borde samtliga fönster på östra sidan upphuggas till samma storlek som på västra sidan. Därjämte erfordrades förstärkning av vissa bjälklag för att kunna uppbära arbetsmaskiner m. m. Ävenledes borde en varuhiss anordnas.

Av de enkelrum (celler), som nu tillhörde sinnessjukavdelningen, borde åtta sådana, som vore belägna i omedelbart sammanhang med fängelsets kroppssjukhus, avses för detta sjukhus. För närvarande disponerade kroppssjukhuset allenast fyra enkelrum; men detta antal hade visat sig icke förslå, varför till och med ett badrum måst provisoriskt tagas i anspråk såsom förvaringsrum för sjuka.

De ändringsarbeten och andra anordningar, som sålunda skulle påkallas beträffande den nuvarande sinnessjukavdelningens lokaler, hade beräknats betinga en sammanlagd kostnad av 28,000 kronor. Att anslagskravet för nämnda ändamål kunnat begränsas till sagda belopp, hade sin förklaring däri, att fångarbetskraft vore avsedd att, i den mån förhållandena det medgäve, tagas i anspråk för arbetenas utförande.

Fångvårdsstyrelsen, som funne en uppdelning av anslag för sinnessjukavdelningen och ändringsarbetena böra kunna ske sålunda, att för budgetåret 1930/1931 äskades allenast en del av den sålunda beräknade kostnaden, har under åberopande av vad styrelsen anfört hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till innevarande års riksdag till bestridande av vissa kostnader för uppförande av ny sinnessjukavdelning vid centralfängelset å Långholmen för budgetåret 1930/1931 äska ett extra reservationsanslag å 210,000 kronor.

Beträffande den nya sinnessjukavdelningen har medicinalstyrelsen i skrivelse den 12 november 1929 meddelat, att styrelsen, som icke kunnat ingå i någon granskning av de uppgjorda kostnadsberäkningarna, icke haft något att erinra mot den i förslagsritningarna angivna planen för sagda avdelning.

Medicinal-
styrelsen.

Byggnadsstyrelsen har i yttrande den 19 december 1929 förklarat sig icke hava något att erinra mot de uppgjorda förslagsritningarna till sinnessjukavdelningen eller beträffande kostnaderna för omändringsarbetena inom den nuvarande sinnessjukavdelningen. Vidkommande åter de beräknade kostnaderna för den nya sinnessjukavdelningen har byggnadsstyrelsen ansett dessa väl högt beräknade och uttalat den meningen, att desamma torde kunna minskas med 30,000 kronor.

Byggnads-
styrelsen.

Fångvårds-
styrelsen.

Till bemötande av vad byggnadsstyrelsen i sistnämnda hänseende anfört har fångvårdsstyrelsen yttrat:

I anledning av den utav byggnadsstyrelsen gjorda anmärkningen mot kostnadsberäkningen hade fångvårdsstyrelsens biträde i byggnadsärenden avgivit ett memorial. Av detta memorial framginge, att byggnadsstyrelsen torde hava antagit, det byggnadskostnaden för sinnessjukavdelningen borde kunna beräknas efter samma å-pris som för enkla boningshus. Om också fångvårdsstyrelsen avsett, att sinnessjukavdelningen skulle utföras så enkelt som möjligt, torde dock den av byggnadsstyrelsen använda beräkningsgrunden icke kunna åberopas, då sinnessjukavdelningen med hänsyn till de krav på trygghet och hållbarhet, som oundgängligen måste ställas å densamma, i avseende å murar, bjälklag och fönster samt ledningar m. m. borde utföras på ett väsentligt dyrbarare sätt än som kan ifrågakomma vid uppförande av vanliga enkla boningshus. Att för nedbringande av kostnaderna för uppförande av sinnessjukavdelningen i nämnvärd omfattning kunna använda fångarbetskraft syntes icke heller vara möjligt. Efter vad erfarenheten under senare år givit vid handen, torde nämligen det antal i byggnadsyrket kunniga fångar, vilka skulle kunna disponeras för byggnadsarbeten vid Långholmsfängelset, mer än väl erfordras för nödiga underhållsarbeten och mindre omfattande förbättringsarbeten vid fängelset. Man måste fördenskull utgå från att nybyggnaden åtminstone i huvudsak utfördes på entreprenad. Den av fångvårdsstyrelsen upptagna kostnadssumman hade ock grundats på beräkningar, vilka utförts av en känd, större entreprenadfirma inom byggnadsfacket. Vid nu angivna förhållanden kunde fångvårdsstyrelsen icke finna den för sinnessjukavdelningen beräknade kostnaden 410,000 kronor för högt tilltagen. Styrelsen ansåge sig sålunda böra vidhålla, att nämnda belopp vore för ändamålet erforderligt.

Byggnads-
styrelsen.

För vinnande av ytterligare utredning i kostnadsfrågan har byggnadsstyrelsen anbefallts att avgiva nytt utlåtande i ärendet. Till åtlydande härav har byggnadsstyrelsen i skrivelse den 13 februari 1930 anfört:

Enligt fångvårdsstyrelsens beräkning skulle byggnadskostnaderna uppgå till 66 kronor 70 öre per kubikmeter, under det att den av byggnadsstyrelsen beräknade kostnadssumman motsvarade ett å-pris av 61 kronor 70 öre per kubikmeter. Såsom jämförelse ville byggnadsstyrelsen nämna, att en av byggnadsstyrelsen under år 1928 vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt uppförd sluten avdelning för internerade, vilken byggnad hade en likartad planläggning med ifrågavarande sinnessjukhus samt uppfyllde motsvarande krav på solid och hållbar konstruktion, dragit en byggnadskostnad, som, därest man utginge från samma betingelser beträffande byggnadsarbetets bedrivande, som föreläge i förevarande fall, kunde beräknas motsvara ett å-pris av omkring 57 kronor per kubikmeter. Härvid vore att märka, att i detta pris inginge kostnaderna för erforderlig grundförstärkning medelst pålning. Vidare finge byggnadsstyrelsen framhålla, att de år 1928 beräknade kostnaderna för uppförande av paviljonger för oroliga sjuka vid Umeå sinnessjukhus motsvarade ett å-pris, som understege 50 kronor per kubikmeter, och att för dylika sjukpaviljonger vid Stockholms stads under uppförande varande sinnessjukhus vid Beckomberga beräknats en kostnad, som motsvarade omkring 55 kronor per kubikmeter. Av förenämnda kostnadsuppgifter att döma torde det alltså icke vara uteslutet, att kostnaderna för här ifrågakomna sinnessjukavdelning skulle

kunna sättas ännu lägre än vad byggnadsstyrelsen beräknat, men då närmare uppgifter rörande byggnadsgrundens beskaffenhet saknades, hade byggnadsstyrelsen ansett en viss marginal erforderlig för mötande av oförutsedda kostnader för grundläggningsarbeten. Med anledning av vad sålunda anförts och under framhållande av att även med den av byggnadsstyrelsen beräknade lägre totalkostnaden för ifrågavarande nybyggnadsföretag krävdes det av fängvårdsstyrelsen för budgetåret 1930/1931 begärda anslagsbeloppet å 210,000 kronor tillstyrkte byggnadsstyrelsen bifall till fängvårdsstyrelsens förevarande framställning.

För att bättre kunna tillgodogöra fångarnas arbetskraft och göra dem mer skickade att efter frigivningen kunna försörja sig hava inom fängvårdsväsendet under senare tid införts modern arbetsdrift. Härför nödiga verkstäder och arbetsmaskiner kräva emellertid stora utrymmen. Icke minst vid Långholmsfängelset har bristen på arbetslokaler gjort sig kännbar. *Departements-
chefen.*

Den nuvarande sinnessjukavdelningen, ursprungligen avsedd för sinnesoroliga eller sinnessjuka fångar, som vänta på plats å hospital, kan ej anses fylla de krav, som numera måste ställas på densamma. Dess belägenhet över anstaltens stora centralkök och mellan lokaler, som disponeras för arbetsdriften, inverkar i hög grad störande på de sinnessjuka. Den försvårar därjämte erforderlig förbindelse mellan de olika arbetslokalerna. Själva plananordningen är dessutom otillfredsställande. Det nu av avdelningen upptagna utrymmet skulle däremot med fördel kunna användas till arbetslokaler för gemensamhetsfångar. Härigenom kunde ett sammanförande av arbetslokalerna ske, vilket ur både praktisk och ekonomisk synpunkt vore fördelaktigt, och skulle dessa därjämte erhålla ett nödigt tillskott av utrymme.

Såsom jag redan i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag vid behandling av anslagen till fängvården framhållit, kräver den nya sinnessjuklagen, att särskilda sinnessjukavdelningar måste inrättas vid vissa fängvårdsanstalter. Beträffande den nuvarande sinnessjukavdelningen vid Långholmsfängelset kan den ej med de lokaler, som för närvarande stå till buds, rymma det antal undersökningsfångar samt sinnessjuka och sinnesoroliga fångar, som efter sinnessjuklagens ikraftträdande kan väntas komma att behöva mottagas där. Med hänsyn till vad jag förut anförut angående den nuvarande sinnessjukavdelningens belägenhet och behovet av att för arbetsdriften disponera över de utrymmen, varöver avdelningen förfogar, torde den enda lämpliga vägen vara att uppföra en ny sinnessjukavdelning. Att förlägga den nya avdelningen till något annat fängelse lärer av många skäl vara uteslutet. I fråga om den nya avdelningens storlek anser jag i likhet med fängvårdsstyrelsen, att den bör beräknas för 60 platser.

Ifråga om den plats inom centralfängelsets område, där den nya avdelningen bör uppföras, torde det av de två föreslagna alternativen, som innebär dess förläggande till den s. k. Stengården, avgjort vara att föredraga.

Emot de föreslagna ritningarna, vilka granskats av byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen, har jag intet att erinra.

Fångvårdsstyrelsens förslag rörande användningen av den nuvarande sinnessjukavdelningen samt därför erforderliga ändringsarbeten synes ur såväl praktisk som ekonomisk synpunkt synnerligen lämpliga. Härigenom kommer hela västra flygeln av det s. k. gamla fängelset att tagas i anspråk för arbetsdriften, varjämte kroppssjukhuset erhåller en välbehörlig utökning av enkelrum.

Beträffande kostnaderna för sinnessjukavdelningen anser jag med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen anfört, att desamma torde kunna nedbringas med 30,000 kronor. Hela kostnadsbeloppet för den nya sinnessjukavdelningen skulle sålunda stanna vid 380,000 kronor.

Emot beräkningarna av kostnaderna för omändringsarbetena av den nuvarande sinnessjukavdelningen hava inga erinringar framställts.

Som byggnadsarbetena icke kunna i sin helhet utföras under nästkommande budgetår, torde i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag, anslaget för budgetåret 1930/1931 kunna bestämmas till 210,000 kronor. Anledning synes mig nämligen ej föreligga, att med hänsyn till minskning i det av fångvårdsstyrelsen begärda beloppet sätta anslaget för nästkommande år lägre än 210,000 kronor.

Under återopande av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnaderna för vissa nybyggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen i huvudsaklig överensstämmelse med av fångvårdsstyrelsen framlagt förslag för budgetåret 1930/1931 anvisa ett *extra* reservationsanslag å 210,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall; och skall proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Tidelius.